

UDK 347.65:347.615

CERIF: S 130

DOI: 10.51204/Anali_PFBU_22109A

Dr Ivana ĐOKIĆ*

OD NASLEDIVOSTI DO NENASLEDIVOSTI ZAKONSKE DUŽNOSTI IZDRŽAVANJA RAZVEDENOG SUPRUŽNIKA

Saglasno porodičnoj regulativi Republike Srbije, zakonska dužnost izdržavanja, između ostalog, prestaje smrću davaoca izdržavanja. Za razliku od srpskog zakonodavca, normotvorci u pojedinim savremenim evropskim pravnim sistemima predviđaju nasleđivanje zakonske dužnosti izdržavanja, između ostalih, i razvedenog supružnika. Takvi, u bitnome drugačiji pristupi regulisanju pitanja nasledivosti zakonske dužnosti izdržavanja razvedenog supružnika, predmet su autorove pažnje. Osim toga što nastoji da izvede zaključak koji je od spomenutih pristupa pravnom uređenju pitanja nasledivosti zakonske dužnosti izdržavanja potpuno ili većim delom u funkciji postbračne solidarnosti, autor razmatra i mogućnost redizajniranja i noveliranja porodičnopravne i naslednopravne regulative Republike Srbije.

Ključne reči: *Razvedeni supružnik. – Izdržavanje. – Nasleđivanje. – Dužnost. – Odgovornost.*

* Advokat, Niš, Srbija, evtimovivana@yahoo.com.

1. UVOD

Izdržavanje supružnika po prestanku braka predstavlja jedan segment građanskopravne ustanove izdržavanja. Danas veliki broj pravnih sistema, među kojima je i Republika Srbija, uređuju supružansko izdržavanje posle razvoda braka. U prvom delu rada, autor analizira supružansko izdržavanje u francuskom, nemačkom, austrijskom i ruskom pravu, nastojeći da ponudi argumentovane odgovore na sledeća pitanja: koje funkcije ima ustanova izdržavanja u savremenim pravnim sistemima; da li u osnovama supružanskog izdržavanja posle razvoda braka stoji postbračna solidarnost; da li supružansko izdržavanje posle razvoda braka ima osnova u potrebama stvorenim u braku; u kakvom su međusobnom odnosu odredbe o supružanskom izdržavanju posle razvoda braka, odredbe o svojini, nasleđivanju i socijalnim davanjima, da li se međusobno dopunjuju ili isključuju; da li je zakonska dužnost izdržavanja razvedenog supružnika naslediva; na koji način naslednici ostavioca odgovaraju za namirenje ostaviočevog razvedenog supružnika; da li razvedeni supružnik ostavioca ima prioritet u namirenju u odnosu na poverioce ostavioca i nužne naslednike ili nema?

U drugom delu rada, u fokusu autorove pažnje je porodičnopravna regulativa Republike Srbije. Normirajući prestanak izdržavanja, srpski zakonodavac predviđa da zakonska dužnost izdržavanja, između ostalog, prestaje i u slučaju smrti poverioca izdržavanja ili dužnika izdržavanja. Na taj način je srpski zakonodavac zakonsku dužnost izdržavanja učinio nenasledivom. Odstupanja od principa nenasledivosti nisu predviđena ni u slučaju supružanskog izdržavanja posle razvoda braka. Zbog toga autor u radu postavlja pitanje da li je nenasledivošću zakonske dužnosti izdržavanja postbračna solidarnost u srpskom pravu dovedena pod znak pitanja. Da bi odgovorio na pređašnje pitanje, autor pristupa analizi porodičnopravne i naslednopravne regulative. Osim toga, autor analizira i regulativu kojom se uređuje socijalna zaštita u Republici Srbiji. Primenom sistematskog metoda, autor nastoji da dođe do argumentovanog odgovora i na pitanje da li je egzistencijalna sigurnost razvedenog supružnika u srpskom pravu dovedena pod znak pitanja.

2. NEMAČKO PRAVO

2.1. Uopšteno o supružanskom izdržavanju posle razvoda braka

Supružansko izdržavanje posle razvoda braka u nemačkom pravu normirano je odredbama nemačkog Građanskog zakonika (NGZ).¹ Prema slovu NGZ, bivši supružnici su dužni da sami obezbeđuju sredstva neophodna za svoje izdržavanje.² Na taj način je u temelje supružanskog izdržavanja posle razvoda braka ugrađen, kao osnovni, princip samoodgovornosti bivših supružnika.

Odstupanje od osnovnog principa postoji. Tako, ukoliko jedan od supružnika nije u stanju da sam sebi obezbedi sredstva nužna za egzistenciju, on ima pravo da zahteva izdržavanje od bivšeg supružnika.³ Za to je neophodno da supružnik poverilac izdržavanja ispunjava uslove propisane NGZ.⁴ U nemačkoj pravnoj teoriji ukazuje se na to da u osnovi supružanskog izdržavanja posle razvoda braka stoji ideja o postbračnoj solidarnosti (*nacheheliche Solidarität*), koja je široko prihvaćena u nemačkoj doktrini i sudskoj praksi, i objašnjava da je reč o potrebi koja je stvorena brakom (*ehebedingte Bedürftigkeit*) (Martiny, Schwab 2002, 23).

Činioci od značaja za utvrđivanje visine izdržavanja, takođe, detaljno su normirani odredbama NGZ. U nemačkoj pravnoj teoriji ukazuje se na to da je moguće ograničiti visinu izdržavanja, a takođe i vreme za koje će se izdržavanje davati (Schröder 2014, 22). Da bi se obezbedila uniformna primena odredaba o supružanskom izdržavanju posle razvoda braka i ujednačila sudska praksa, kreirani su posebni vodiči i tabele, među kojima posebno mesto zauzima Dizeldorfska tabela (Martiny, Schwab 2002, 21).

2.2. O nasleđivanju zakonske dužnosti izdržavanja razvedenog supružnika

Poseban pečat pravnom uređenju zakonske dužnosti izdržavanja razvedenog supružnika daju odredbe NGZ o prestanku izdržavanja. One su sistematizovane pod naslovom „Prestanak izdržavanja“ (*Ende des Unter-*

¹ NGZ (*Bürgerliches Gesetzbuch*), par. 1569–1586b.

² NGZ, par. 1569.

³ NGZ, par. 1569.

⁴ NGZ, par. 1570–1573, 1575 ili 1576.

haltsanspruchs).⁵ Njihova sadržina ukazuje na to da zakonska dužnost izdržavanja razvedenog supružnika prestaje u slučaju smrti supružnika poverioca izdržavanja i u slučaju kada supružnik poverilac izdržavanja stupi u drugi brak ili zasnuje građansko partnerstvo.⁶

Nemački zakonodavac je izričit da se zakonska dužnost izdržavanja razvedenog supružnika ne gasi smrću supružnika dužnika izdržavanja već, kao jedna nasledna obaveza, prelazi na njegove naslednike.⁷ U nemačkoj pravnoj teoriji se ukazuje na to da je zakonska dužnost izdržavanja, uglavnom, lična dužnost i da, kao takva, ne prelazi na naslednike, što je slučaj sa dužnošću izdržavanja iz par. 1586 I NGZ, par. 1615 I NGZ, par. 1360a III NGZ i par. 1361 IV 4 NGZ (Riesenhuber, Karakostas 2009, 145). Takođe, objašnjava se da postoji odstupanje u slučaju zakonske dužnosti izdržavanja razvedenog supružnika, koja nije lična dužnost već je naslediva (Frye 2009, 209).

U nemačkoj sudskoj praksi ne postoji dilema u pogledu pravne klasifikacije zakonske dužnosti izdržavanja razvedenog supružnika. Prema stanovištu suda, to je obična nasledna obaveza. Ona prelazi na naslednike supružnika dužnika izdržavanja i na nju se analogno primenjuju odredbe par. 1967 NGZ.⁸

2.2.1. Odgovornost naslednika za namirenje zakonske dužnosti izdržavanja

Budući da je zakonska dužnost izdržavanja svrstana u red naslednih obaveza i da zajedno sa drugim obavezama ostavioca, takođe, podobnim za nasleđivanje, prelazi na naslednike, postavlja se pitanje na koji način naslednici ostavioca odgovaraju za namirenje supružnika poverioca izdržavanja. Odgovor na postavljeno pitanje pronalazimo u odredbama NGZ kojima se uređuje odgovornost naslednika za obaveze ostavioca, u pravnoj književnosti i u sudskoj praksi.

Kada je reč o odgovornosti naslednika za obaveze ostavioca, treba spomenuti da u nemačkom pravu naslednici ostavioca neograničeno mogu odgovarati za obaveze iz zaostavštine. Prema slovu NGZ, ograničena odgovornost postoji samo u slučaju kada je pokrenut postupak upravljanja zaostavštinom ili stečajni postupak.⁹ U naslednopravnoj teoriji se objašnjava

⁵ NGZ, par. 1586, par. 1586a i par. 1586b.

⁶ NGZ, par. 1586, st. 1.

⁷ NGZ, par. 1586b.

⁸ OLG Koblenz, Urteil vom 19. Mai 2009 – 11 UF 762/08, <https://blankenburg-frank.de/wp-content/uploads/OLG-Koblenz.pdf>, poslednji pristup 27. jula 2021.

⁹ NGZ, par. 1975.

da u tim slučajevima postoji odgovornost do vrednosti zaostavštine, isključivo nasleđenim dobrima (*cum viribus hereditatis*) (Stojanović 2011, 342). Otuda supružnik poverilac izdržavanja ima pravo da zahteva informacije o sastavu i vrednosti zaostavštine, na šta nedvosmisleno upućuje sadržina par. 1605 i par. 1580 NGZ (Krüger 2018, 558).

U sudskoj praksi, takođe, ne postoji dilema o odgovornosti naslednika, supružnika dužnika izdržavanja. Stav suda je da u takvim slučajevima osnovanost zahteva treba ocenjivati u odnosu na vrednost zaostavštine, na koju naslednici imaju mogućnost da ograniče svoju odgovornost.¹⁰ Osim spomenutog, sudska praksa je i stanovišta da se ograničenja koja su predviđena par. 1581 NGZ, a koja se odnose na solventnost dužnika izdržavanja, na koja se dužnik izdržavanja za života može pozivati, ne primenjuju u slučaju kada se potražuje izdržavanje iz zaostavštine jer je to nasledna obaveza, a ne lična dužnost naslednika.¹¹

Kada je reč o odgovornosti naslednika ostavioca za izdržavanje ostavičevog bivšeg supružnika, osim što je odgovornost naslednika, bez sumnje, ograničena na vrednost zaostavštine ostavioca dužnika izdržavanja, postoji i ograničenje u pogledu iznosa koji bivši supružnik ostavioca može da zahteva iz zaostavštine.

Prema određenju nemačkog zakonodavca, bivšem supružniku ostavioca pripada izdržavanje iz zaostavštine u vrednosti nužnog dela, na koji bi imao pravo u slučaju da je brak prestao smrću dužnika izdržavanja, a ne razvodom.¹² U nemačkoj pravnoj teoriji se ukazuje na to da je u radnim materijalima za NGZ pojašnjeno da je pravo na izdržavanje bivšeg supružnika ostavioca iz zaostavštine svojevrsna zamena prava na nužni deo, koje se gubi u slučaju razvoda (Riesenhuber, Karakostas 2009, 145, 146). Osim toga, objašnjava se da se na utvrđivanje iznosa izdržavanja analogno primenjuju pravila kojima se uređuje postupak obračunavanja nužnog dela i to par. 2303, par. 2325 i par. 1931 NGZ (Krüger 2018, 558). U nemačkoj sudskoj praksi, takođe, visina potraživanja izdržavanja bivšeg supružnika ostavioca ograničena je na iznos nužnog dela, koji bi mu pripao u slučaju da brak nije razveden.¹³

¹⁰ BGH XII ZB 357/18 Verkündet am: 15. Mai 2019, <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=96643&pos=0&nz=1>, poslednji pristup 27. jula 2021.

¹¹ OLG München, Endbeschluss v. 18. 07. 2018 – 12 UF 202/18, <https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/Y-300-Z-BECKRS-B-2018-N-44141?hl=true>, poslednji pristup 27. jula 2021.

¹² NGZ, par.1586b.

¹³ OLG Frankfurt vom 28. 08. 2002 (2 WF 245/02), <http://www.hefam.de/urteile/2WF24502.html>, poslednji pristup 27. jula 2021.

2.2.2. Uticaj odricanja od prava na nasleđivanje po supružansko izdržavanje posle razvoda braka

Osim onoga što je rečeno u prethodnim redovima, treba spomenuti da nemački zakonodavac pitanje odricanja od prava na izdržavanje ne uređuje posebnom odredbom. Ne normira ni kakve pravne posledice po supružansko izdržavanje posle razvoda braka ima odricanje supružnika poverioca izdržavanja od prava na nasleđivanje, koje je sadržano, primera radi, u bračnom ugovoru. U nemačkoj pravnoj teoriji se ističe da je preovlađujući stav u pravnoj književnosti da ukoliko se supružnik poverilac izdržavanja odrekao prava na nasleđivanje, podrazumeva se da se odrekao i prava na izdržavanje (Riesenhuber, Karakostas 2009, 145). Zbog toga se savetuje da se prilikom zaključivanja bračnih ugovora posebno naglasi da se supružnici odricanjem od prava na nasleđivanje ne odriču prava na izdržavanje (Schlünder 2016,18,19).

Sagledavajući odredbe NGZ o supružanskom izdržavanju posle razvoda braka, komentare u nemačkoj pravnoj doktrini i stavove sudova, može se zaključiti da je nasledivost zakonske dužnosti izdržavanja u funkciji postbračne solidarnosti. Čini se da odredbe NGZ o nasleđivanju zakonske dužnosti izdržavanja imaju dubokog smisla zbog toga što i u slučaju smrti supružnika dužnika izdržavanja zakonske pretpostavke neophodne za konstituisanje zakonske dužnosti izdržavanja i dalje postoje na strani supružnika poverioca izdržavanja. Budući da posle smrti supružnika dužnika izdržavanja ostaje njegova zaostavština, čini se apsolutno prihvatljivim rešenje da će se izdržavanje namirivati iz zaostavštine ostavioca dužnika. Inače, takvim rešenjem se teret obezbeđivanja egzistencijalno nezbrinutih lica preraspodeljuje između države i pojedinca, imajući u vidu da se odredbe o izdržavanju, odredbe o svojini i odredbe socijalnim davanjima međusobno ne isključuju nego dopunjuju (Martiny, Schwab 2002, 23, 24, 25).

3. FRANCUSKO PRAVO

3.1. U kratkim crtama o supružanskom izdržavanju posle razvoda braka

U francuskom pravu supružansko izdržavanje posle razvoda braka regulisano je odredbama francuskog Građanskog zakonika (FGZ), koje su objedinjene pod naslovom *Des prestations compensatoires* (O kompenzatornoj prestaciji).¹⁴ Prema slovu FGZ, dužnost supružanskog izdržavanja prestaje

¹⁴ FGZ (*Code Civil*), čl. 270–281.

razvodom braka.¹⁵ Poput nemačkog, i francuski zakonopisac predviđa odstupanje od tog pravila. Naime, jedan od supružnika ima pravo da zahteva isplatu kompenzatorne sume od drugog supružnika u slučaju kada postoji nesklad u životnim uslovima njega kao poverioca izdržavanja. Uslov je da je nesklad u životnim uslovima prouzrokovan razvodom. Kompenzatorna suma se isplaćuje u kapitalnom iznosu, koji određuje sudija.¹⁶

U francuskoj pravnoj teoriji se objašnjava da odstupanje u životnim uslovima supružnika poverioca izdržavanja obuhvata disparitet u resursima, koje će sudija ocenjivati (Sayn 2016, 109). Takođe, ističe se da je u pitanju jedna vrsta odštete, koja nije klasično izdržavanje uslovljeno nemanjem sredstava za egzistenciju na strani poverioca izdržavanja (Ferrand 2002, 38).

Može se reći da je cilj zakonodavca, bez sumnje, sadržan u obezbeđivanju naknade supružniku poveriocu koji trpi zbog promene životnih uslova, koja je nastala kao posledica razvoda, ali, kako je primećeno u pravnoj teoriji, i sa ciljem ostvarivanja čistog raskida sa prošlošću, bez dugotrajnih parnica (Kovaček Stanić 2002, 109). Prema stanovištu Kasacionog suda Francuske, cilj zakona nije da se izjednači bogatstvo već isključivo razlika u životnim uslovima supružnika poverioca izdržavanja. Ukoliko takva razlika nije utvrđena, tužbeni zahtev, logično, treba biti odbijen.¹⁷

Odredbama FGZ, takođe, definisani su i kriterijumi koje će sud uzimati u obzir prilikom procenjivanja i utvrđivanja kompenzatornog iznosa. Osim osnovnih kriterijuma, u koje se ubrajaju potrebe supružnika poverioca izdržavanja i finansijska sposobnost supružnika dužnika izdržavanja, sud će voditi računa i o dopunskim kriterijumima. U dopunske kriterijume se ubrajaju, primera radi, dužina trajanja bračne zajednice, starost supružnika, njihova zdravstvena sposobnost, profesionalna orijentacija, kapital kojim raspolažu, procenjivo i očekivano nasleđe, prihod koji se očekuje usled likvidacije bračnog režima, penzije.¹⁸

Tako definisani kriterijumi, bez sumnje, govore u prilog tome da se zakonske odredbe o isplati kompenzatornog iznosa, odredbe kojima se uređuje bračni imovinski režim, odredbe o pravu svojine, odredbe o nasleđivanju i prava koja se ostvaruju po osnovu penzijskog osiguranja ne isključuju nego

¹⁵ FGZ, čl. 270, st. 1.

¹⁶ FGZ, čl. 270, st. 2.

¹⁷ Cour de cassation, Chambre civile 1, 18 novembre 2020, 19-15353, <https://juricaf.org/arret/FRANCE-COURDECASSATION-20201118-1915353>, poslednji pristup 27. jula 2021.

¹⁸ FGZ, čl. 271.

dopunjuju.¹⁹ U francuskoj pravnoj teoriji se govori i o indirektnom uticaju odredaba o pravu svojine i odredbe o pravima iz penzijskog osiguranja na supružansko izdržavanje posle razvoda braka (Ferrand 2002, 32, 33).

3.2. Nasleđivanje zakonske dužnosti isplate kompenzatorne sume

Poput nemačkog, i francuski zakonodavac predviđa da se zakonska dužnost isplate kompenzatorne sume ne gasi u slučaju smrti supružnika dužnika već, kao jedna nasledna obaveza, prelazi na naslednike.²⁰ Osim toga, zakonodavac precizira da ukoliko je isplata kompenzatorne sume određena u obliku kapitala pod uslovima iz čl. 275 FGZ ili u mesečnim anuitetima a nastupi smrt dužnika izdržavanja, tako određeni iznosi dospevaju u celini za naplatu. Iznos koji treba da bude isplaćen iz zaostavštine u takvim slučajevima procenjuje se prema modalitetima iz dekreta Državnog saveta.²¹ U francuskoj sudskoj praksi se prilikom procene iznosa kompenzatorne sume, koja treba da bude isplaćena iz zaostavštine ostavioca, uzima zbir svih nedospelih rata kompenzatorne sume, koje se prema zakonu smatraju dospelim u trenutku smrti ostavioca, a njihova vrednost se procenjuje uz stopu kapitalizacije od 4%, uzimajući u obzir podatke iz tabele o smrtnosti prema polu, starosti i životnom standardu.²²

Osim toga što zakonska dužnost isplate kompenzatorne sume, po sili zakona, prelazi na naslednike, kao nasledna obaveza (Sayn 2016, 120), francuski zakonodavac naslednicima ostavioca ostavlja mogućnost da lično nastave sa plaćanjem kompenzatorne sume, onako kako je to činio ostavilac. Uslov je da naslednici ostavioca sa bivšim supružnikom ostavioca zaključe ugovor o isplati kompenzatorne sume. Odredbama FGZ je predviđeno da se ugovor o isplati kompenzatornog iznosa zaključuje u formi javnobeležničkog zapisa.²³

¹⁹ Cour de cassation, Chambre civile 1, 13 février 2019, 18-12763, <https://juricaf.org/arret/FRANCE-COURDECASSATION-20190213-1812763>, poslednji pristup 27. jula 2021.

²⁰ FGZ, čl. 280.

²¹ Čl. 280, st. 1 i 2 FGZ. Vid. i: Cour de cassation, Chambre civile 1, 04 novembre 2015, 14-20383, <https://juricaf.org/arret/FRANCE-COURDECASSATION-20151104-1420383>, poslednji pristup 27. jula 2021.

²² Cour de cassation, Chambre civile 1, 04 novembre 2015, 14-20383, <https://juricaf.org/arret/FRANCE-COURDECASSATION-20151104-1420383>, poslednji pristup 27. jula 2021.

²³ FGZ, čl. 280-1.

Francuski zakonodavac, takođe, predviđa da ugovorne strane imaju mogućnost da zahtevaju izmenu ili ukidanje obaveze iz sporazuma.²⁴ Francuska sudska praksa usvojila je stanovište da naslednici ostavioca koji su se lično obavezali na plaćanje kompenzatornog iznosa ne mogu da zahtevaju izmenu ili gašenje ugovorne obaveze zbog okolnosti koje su postojale i bile poznate u vreme zaključenja ugovora.²⁵

3.2.1. *Odgovornost naslednika ostavioca za isplatu kompenzatorne sume*

Kada je reč o odgovornosti naslednika za dugove ostavioca, možemo reći da je slovo FGZ jasno. Naslednici ostavioca odgovaraju za obaveze ostavioca neograničeno, u slučaju bezuslovnog prihvatanja nasleđa.²⁶ Osim toga, zakonodavac predviđa mogućnost ograničenja odgovornosti naslednika na iznos aktive zaostavštine. Uslov je da se naslednici ostavioca prihvate nasleđa sa privilegijom popisa.²⁷

Spomenute odredbe neće biti primenjivane na isplatu kompenzatornog iznosa iz zaostavštine zbog toga što je odredbama FGZ predviđeno da naslednici ostavioca, na koje je po sili zakona prešla obaveza isplate kompenzatornog iznosa, odgovaraju za namirenje aktivom zaostavštine (*dans la limite de l'actif successoral*). Ukoliko aktiva zaostavštine nije dovoljna za namirenje kompenzatornog iznosa, na odgovornost se pozivaju legatari srazmerno svojoj dobiti, vodeći računa o volji ostavioca u smislu čl. 927 FGZ.²⁸ U francuskoj pravnoj književnosti ukazano je na to da se rešenje prema kome bračni drug ima prava jedino u okviru aktive zaostavštine i dolazi na red za isplatu nakon ostalih poverilaca ostavioca teško može opravdati jer je on poverilac, a ne naslednik ostavioca (Grimaldi 2017, 180). Iako je takvo rešenje kritikovano u pravnoj književnosti, u sudskoj praksi se slovo FGZ primenjuje bez odstupanja.²⁹

²⁴ FGZ, čl. 280–1 u vezi sa čl. 276–3.

²⁵ Cour de cassation, Chambre civile 1, 28 mars 2018, 17–14389, <https://juricaf.org/arret/FRANCE-COURDECASSATION-20180328-1714389>, poslednji pristup 27. jula 2021.

²⁶ FGZ, čl. 785.

²⁷ FGZ, čl. 791.

²⁸ FGZ, čl. 280.

²⁹ Cour de cassation chambre civile 1 Audience publique du 4 novembre 2015 N° de pourvoi: 14–20383resources/2015/1, www.dalloz-actualite.fr/sites/dalloz-actualite.fr/files/r1/14-20.383.pdf, poslednji pristup 27. jula 2021.

Takođe, značajno je spomenuti da francuski zakonodavac predviđa da će se od iznosa kompenzatorne sume odbiti iznosi porodične penzije koju je supružnik poverilac izdržavanja primio.³⁰ U francuskoj sudskoj praksi se precizira da su to neto iznosi porodične penzije koju je supružnik poverilac izdržavanja primio, a ne bruto iznosi u koje su zaračunati zakonom određeni porezi i doprinosi. Kako sud zaključuje, specifikum kompenzatorne sume ne ogleda se ni u obogaćenju supružnika poverilaca ni u njegovom osiromašenju, te zbog toga treba odbijati neto iznose porodične penzije, a ne bruto iznose.³¹

Analizirajući odredbe FGZ o odgovornosti naslednika za namirenje kompenzatornog iznosa, uz osvrt na francusku doktrinu i sudsku praksu, može se zaključiti da pravnom uređenju dužnosti isplate kompenzatornog iznosa određenu dozu specifičnosti daju odredbe FGZ o odgovornosti naslednika za njegovo namirenje. Kao što smo videli, one predstavljaju odstupanje od opštih odredaba kojima se uređuje odgovornost naslednika ostavioca za dugove. Čini se da se upravo iz tog odstupanja može zaključiti da je francuski zakonodavac, na jedan indirektan način, razvedenog supružnika ostavioca svrstao u red sa subjektima koji ostvaruju prava u okvirima zaostavštine ostavioca. Štaviše, može se zaključiti da razvedenom supružniku pripada i jedno privilegovano mesto budući da mu se nužni naslednici ne mogu suprotstaviti svojim nužnim delom jer, kako je primećeno u teoriji, nužni deo predstavlja samo jedan deo aktive zaostavštine (Grimaldi 2017, 180).

4. AUSTRIJSKO PRAVO

4.1. Sažeto o supružanskom izdržavanju posle razvoda braka

Supružansko izdržavanje posle razvoda braka u austrijskom pravu uređeno je odredbama Zakona o braku Austrije (ZoBA).³² Zakonodavac određuje da je supružnik koji je kriv za razvod braka dužan da svom bivšem supružniku obezbedi izdržavanje radi obezbeđenja onih životnih uslova koje je supružnik poverilac izdržavanja imao za vreme trajanja braka. Uslov je da supružnik poverilac izdržavanja nije u stanju da obezbedi sam takve životne

³⁰ FGZ, čl. 280–2.

³¹ Cour de cassation, civile, Chambre civile 1, 5 décembre 2018, 17–27.518, Publié au bulletin, <https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000037819400/>, poslednji pristup 27. jula 2021.

³² Zakon o braku Austrije (*Ehegesetz*), par. 66–78.

uslove iz sopstvene imovine i iz sredstava koja ostvaruje radom.³³ Prema stanovištu austrijske sudske prakse, pravo na izdržavanje iz par. 66 ZoBA, može se ostvariti samo u onoj meri u kojoj supružnik poverilac izdržavanja ne može sebi da obezbedi izdržavanje od razumno plaćenog zaposlenja.³⁴

Kao što se može zapaziti, austrijski zakonodavac, za razliku od nemačkog i francuskog, supružansko izdržavanje posle razvoda braka, utemeljuje na krivici jednog od supružnika. Otuda i zaključak u austrijskoj pravnoj književnosti, da krivica jednog od supružnika za razvod braka mora biti utvrđena u presudi kojom se brak razvodi (Mairhuber, Sardadvar 2012, 10). Cilj zakonodavca je da se supružniku koji nije kriv za razvod braka izdržavanjem obezbedi održavanje onih životnih uslova koji su postojali u braku. Stoga i zaključak da je iznos izdržavanja determinisan životnim uslovima supružnika poverioca izdržavanja u braku (Roth 2002, 37, 38).

Austrijski zakonodavac, međutim, ne uređuje pitanje minimalnog, odnosno maksimalnog iznosa koji sudovi mogu dosuđivati u postupcima za izdržavanje bivšeg supružnika. Stoga je austrijska sudska praksa, primenivši stvaralačko tumačenje pravne norme, stala na stanovište da se iznos izdržavanja odmerava u svakom pojedinačnom slučaju i zavisi od okolnosti slučaja, a svakako se određuje u granicama od 20% do 30% neto godišnjih prihoda imućnog dužnika izdržavanja.³⁵ Treba spomenuti i da se prilikom odmeravanja visine izdržavanja uzimaju u obzir potrebe i finansijske mogućnosti dužnika izdržavanja, ali i zakonom određene okolnosti, zbog kojih dužnik izdržavanja može biti oslobođen dužnosti izdržavanja razvedenog supružnika.³⁶

Osim što propisuje pravo na izdržavanje u slučaju kada je brak razveden zbog krivice jednog od supružnika, austrijski zakonopisac uređuje i dužnost izdržavanja u slučaju kada su oba supružnika kriva za razvod braka, a ne može se utvrditi na kome od supružnika stoji pretežna krivica. U takvoj situaciji, supružnik koji nema dovoljno sredstava za izdržavanje ima pravo da zahteva izdržavanje od drugog supružnika.³⁷ Cilj zakonodavca je da se supružniku koji se nalazi u stanju nužde obezbede potrebna sredstva za život. Na taj način će drugi supružnik učestvovati u njegovom izdržavanju. U

³³ ZoBA, par. 66.

³⁴ TE OGH 2006/1/26 60b311/05m, <https://www.jusline.at/entscheidung/284343>, poslednji pristup 27. jula 2021.

³⁵ TE OGH 2005/6/13 100b92/04h, <https://www.jusline.at/entscheidung/286563>, poslednji pristup 27. jula 2021.

³⁶ ZoBA, par. 67.

³⁷ ZoBA, par. 68.

austrijskoj pravnoj književnosti se ističe da se sredstva koja se isplaćuju na osnovu par. 68 ZoBA smatraju doprinosom jednog supružnika drugom supružniku u izdržavanju, te da su zbog toga isplate skromne i, prema stanovištu sudske prakse, odmeravaju se u procentu od 15% godišnjeg neto prihoda dužnika izdržavanja (Roth 2002, 37, 38).

Austrijski zakonodavac predviđa i pravo na izdržavanje u korist razvedenog supružnika koji nije u stanju da sam sebi obezbedi izdržavanje zbog objektivnih okolnosti predviđenih zakonom, među kojima je i briga o deci.³⁸ Uporedo sa supružanskim izdržavanjem posle razvoda braka, čije se ostvarivanje utemeljuje na prethodno utvrđenoj krivici za razvod, treba napomenuti da austrijski zakonodavac normira i supružansko izdržavanje u slučajevima kada je brak razveden iz drugih razloga koji su predviđeni par. 50–52 i par. 55 ZoBA.³⁹

Nakon sažetog ukazivanja na pravnu regulativu supružanskog izdržavanja posle razvoda braka, treba spomenuti da se supružansko izdržavanje posle razvoda braka u austrijskom pravu zasniva isključivo na postbračnoj solidarnosti (Deixler-Hübner 2015, 834, 835). U austrijskoj sudskoj praksi je ukazano na to da je zahtev za izdržavanje razvedenog supružnika u domenu porodičnopravne regulative. Ističe se da se supružansko izdržavanje posle razvoda braka nadovezuje na bračno izdržavanje, klasifikuje se i kao posledica bračnog izdržavanja i napominje da takav zahtev svakako ima osnova u potrebama stvorenim u prethodnom braku.⁴⁰

4.2. Nasleđivanje zakonske dužnosti izdržavanja

Pravila o prestanku supružanskog izdržavanja posle razvoda braka sadržana su u ZoBA i objedinjena pod naslovom „Ograničenja i prestanak zakonske dužnosti izdržavanja“ (*Begrenzung und Wegfall des Unterhaltsanspruchs*).⁴¹ Prema određenju zakonodavca, izdržavanje prestaje u slučaju kada supružnik poverilac izdržavanja prekrši zakonska pravila i time nanese štetu supružniku dužniku izdržavanja, prema njemu se ponaša na sramotan način ili vodi nemoralan način života.⁴² U austrijskoj pravnoj književnosti, objašnjeno je da se pod „delom“ podrazumeva krivično de-

³⁸ ZoBA, par. 68a.

³⁹ ZoBA, par. 69.

⁴⁰ TE OGH 1970/4/15 70b52/70, <https://www.jusline.at/entscheidung/363781>, poslednji pristup 27. jula 2021.

⁴¹ ZoBA, par. 73–78.

⁴² ZoBA, par. 74.

lo, te da su u pitanju teška krivična dela, primera radi, širenje neistina, zlostavljanje, napad na supružnika dužnika izdržavanja. U kategoriju nemoralnog ponašanja se svrstavaju, primera radi, alkoholizam, narkomanija, prostitucija, preprodaja zabranjenih opijata (Roth 2002, 68, 69).

Osim toga, austrijski zakonodavac normira da supružansko izdržavanje prestaje i u slučaju kada supružnik poverilac izdržavanja zaključi novi brak ili zasnje građansko partnerstvo.⁴³ Takođe, supružansko izdržavanje posle razvoda braka prestaje i u slučaju smrti supružnika poverioca izdržavanja.⁴⁴

Međutim, pravna posledica smrti dužnika izdržavanja nije prestanak zakonske dužnosti izdržavanja razvedenog supružnika. Naprotiv, u slučaju smrti supružnika dužnika izdržavanja, zakonska dužnost izdržavanja opstaje i prelazi na naslednike ostavioca, kao nasledna obaveza.⁴⁵ Ograničenja koja su predviđena par. 67 ZoBA ne primenjuju se kada se izdržavanje isplaćuje iz zaostavštine ostavioca.⁴⁶ Može se reći da je takva regulativa posledica toga što je zakonska dužnost izdržavanja koja je prešla na naslednike njihova nasledna, a ne lična obaveza.

Specifikum austrijske regulative prestanka supružanskog izdržavanja posle razvoda braka ne ogleda se samo u tome što je zakonska dužnost izdržavanja razvedenog supružnika naslediva već i u odstupanju od principa nasledivosti. Naime, izuzetak od principa nasledivosti postoji u slučaju kada je supružnik dužnik izdržavanja obavezan da izdržava bivšeg supružnika na osnovu par. 68 ZoBA. U tim slučajevima, austrijski zakonodavac predviđa da zakonska dužnost izdržavanja prestaje smrću dužnika izdržavanja.⁴⁷ Tako kreirano pravno pravilo primenjeno je i u austrijskoj sudskoj praksi.⁴⁸

4.2.1. Kako naslednici ostavioca odgovaraju za namirenje zakonske dužnosti izdržavanja?

Nasledivanje zakonske dužnosti izdržavanja razvedenog supružnika, kako je već rečeno, uređeno je odredbama ZoBA. Takođe, moglo se zapaziti i da supružansko izdržavanje posle razvoda braka za naslednike supružnika dužnika izdržavanja predstavlja naslednu obavezu. Zakonom o braku Austrije, međutim, ne uređuje se pitanje odgovornosti naslednika ostavioca za namirenje supružanskog izdržavanja. Imajući u vidu takvo stanje stvari,

⁴³ ZoBA, par. 75.

⁴⁴ ZoBA, par. 77.

⁴⁵ ZoBA, par. 78, st. 1.

⁴⁶ ZoBA, par. 78, st. 2.

⁴⁷ ZoBA, par. 78, st. 3.

⁴⁸ TE OGH 1954/9/1 20b362/54, <https://www.jusline.at/entscheidung/367169>.

može se zaključiti da naslednici odgovaraju za namirenje supružanskog izdržavanja, saglasno odredbama austrijskog Građanskog zakonika (AGZ) o odgovornosti naslednika za dugove ostavioca.

Čineći osvrt na pravna pravila kojima se uređuje pitanje odgovornosti naslednika za obaveze ostavioca, može se zapaziti da u austrijskom pravu naslednici ostavioca mogu neograničeno da odgovaraju za dugove ostavioca.⁴⁹ Austrijski zakonodavac, međutim, predviđa da naslednici ostavioca mogu da ograniče odgovornost za dugove ostavioca na iznos aktive zaostavštine. Uslov je da se naslednici ostavioca prihvate nasleđa sa privilegijom popisa.⁵⁰

Budući da je reč o odgovornosti naslednika za namirenje zakonske dužnosti izdržavanja ostaviočevog bivšeg supružnika, treba napomenuti da je u tom slučaju odgovornost naslednika ostavioca uža po svom domašaju od odgovornosti za ostale nasledne obaveze. Ovo prema stanovištu austrijske sudske prakse, koja je utemeljena na preovlađujućem stavu austrijske pravne teorije da naslednici ostavioca za namirenje zakonske dužnosti izdržavanja razvedenog supružnika ostavioca odgovaraju uvek aktivom zaostavštine, pa i u slučaju kada su se bezuslovno prihvatili nasleđa. Takođe, istaknuto je da će se namirenju poverioca izdržavanja pristupiti nakon namirenja nužnih naslednika iz preostalog dela aktive zaostavštine.⁵¹ Takvo stanovište izneto je i u našoj naslednopravnoj teoriji (Stojanović 2005, 672). Iz iznetog zapažamo da je redosled kojim se namiruju poverioci izdržavanja iz zaostavštine ostavioca u austrijskom pravu u bitnome drugačiji od redosleda namirenja koji propisuje francuski zakonodavac. Kako je rečeno, u francuskom pravu se najpre namiruju poverioci ostavioca, onda poverioci izdržavanja, a nakon njih nužni naslednici. Ostaje otvoreno pitanje koji je od propisanih sistema namirenja poverioca izdržavanja pravičniji.

5. RUSKO PRAVO

5.1. U kratkim crtama o supružanskom izdržavanju posle razvoda braka

Supružansko izdržavanje posle razvoda braka u ruskom pravu je uređeno odredbama Porodičnog kodeksa Ruske Federacije (PKRF).⁵² Prema slovu PKRF, pravo na izdržavanje posle razvoda braka priznaje se bivšoj supruzi u

⁴⁹ AGZ (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*), par. 801.

⁵⁰ AGZ, par. 802.

⁵¹ TE OGH 2008/5/27 80b38/08h, <https://www.jusline.at/entscheidung/276154>, poslednji pristup 27. jula 2021.

⁵² Семейный кодекс Российской Федерации – ПКРФ от 29. 12. 1995 N 223-ФЗ (ред. от 02. 07. 2021), чл. 90.

periodu trudnoće i za period od tri godine od datuma rođenja deteta.⁵³ Osim toga, pravo na izdržavanje priznato je i bivšem supružniku koji se nalazi u stanju nužde, a koji se stara o detetu invalidu od njegove osamnaeste godine života ili o detetu invalidu od detinjstva iz prve grupe invaliditeta.⁵⁴

Pravo na supružansko izdržavanje posle razvoda braka ima i radno nesposobni bivši supružnik, pod uslovom da je radna nesposobnost nastupila u braku ili u periodu od godinu dana nakon razvoda braka.⁵⁵ Osim spomenutih subjekata, pravo na izdržavanje priznato je i bivšem supružniku koji je dostigao starosnu granicu za penzionisanje u roku od pet godina od datuma razvoda braka, pod uslovom da su supružnici dugo bili u braku.⁵⁶ Starosna granica za penzionisanje za muškarce je navršenih 60 godina života, a za žene 55 godina života (Sapožikova 2015, 1). Kako je već rečeno, ostvarivanje prava na izdržavanje, u ovom slučaju, uslovljeno je i trajanjem braka, ali pritom nije određena ni donja ni gornja granica vremenskog trajanja bračne zajednice. S tim u vezi su u pravnoj književnosti izneta različita stanovišta. Primera radi, da je neophodno da je brak trajao pet, deset, petnaest, dvadeset godina (Moskovceva, Raviljevič 2015, 124). Takođe, objašnjeno je da se o dužini trajanja bračne zajednice izjašnjavaju sudovi u svakom konkretnom slučaju, te da je, kao pravilo, prihvaćen desetogodišnji period trajanja braka (Korolev, 2003, 102).

Kada je reč o utvrđivanju iznosa izdržavanja, zakonodavac je jasan. Bivši supružnici imaju mogućnost da zaključe sporazum o izdržavanju. Ukoliko takvog sporazuma nema, na zahtev supružnika poverioca izdržavanja sud će, u zakonom uređenom sudskom postupku, vodeći računa o materijalnoj i porodičnoj situaciji oba supružnika i drugih zainteresovanih lica, odrediti iznos izdržavanja. Prema slovu PKRF, utvrđeni iznos izdržavanja isplaćivaće se jednom mesečno.⁵⁷ Treba spomenuti i da ruski zakonodavac predviđa i slučajeve u kojima će sud supružnika dužnika izdržavanja osloboditi obaveze plaćanja alimentacije.⁵⁸

Prema stanovištu sudske prakse, prilikom utvrđivanja finansijske sposobnosti bivših supružnika, sud treba da uzme u obzir sve vrste njihovih prihoda. Primera radi, zarade, prihode od preduzetničke delatnosti, od produkta intelektualne delatnosti, penzije, beneficije, isplate naknade štete

⁵³ ПКТФ, čl. 90, st. 1, tač. 1.

⁵⁴ ПКТФ, čl. 90, st. 1, tač. 2.

⁵⁵ ПКТФ, čl. 90, st. 1, tač. 3.

⁵⁶ ПКТФ, čl. 90, st. 1, tač. 4.

⁵⁷ ПКТФ, čl. 91.

⁵⁸ ПКТФ, čl. 92.

i druga plaćanja. Osim toga, treba uzeti u obzir i bilo koju imovinu koja im pripada, uključujući hartije od vrednosti, akcije, depozite date kreditnim institucijama, uloge u privrednim društvima. Kada je reč o utvrđivanju porodičnih prilika obveznika izdržavanja, posebno je značajno utvrditi da li dužnik izdržavanja ima maloletnu decu ili odraslu invalidnu decu ili druga lica koja je zakonski dužan da izdržava. Druge okolnosti vredne pažnje su, primera radi, nesposobnost za rad obveznika izdržavanja i obnavljanje radne sposobnosti primaoca alimentacije.⁵⁹

Analizirajući odredbe PKRF o određivanju visine izdržavanja, u sadejstvu sa stanovištem najviše sudske instance Ruske Federacije, na koje smo se ovom prilikom pozvali, može se zaključiti da se u postupku ostvarivanja prava na izdržavanje koji se vodi protiv bivšeg supružnika primenjuju, osim odredaba o supružanskom izdržavanju posle razvoda braka, i pravila o naknadama po osnovu rada, propisi o socijalnim davanjima, penzijama, svojini, nasleđivanju, hartijama od vrednosti, budući da se ta pravila ne isključuju nego dopunjuju.

Možemo zaključiti da sud u postupcima za izdržavanje bivšeg supružnika odlučuje na osnovu sadejstva većeg broja propisa, koji pritom imaju isti cilj, a to je egzistencijalno zbrinjavanje socijalno ugroženog bivšeg supružnika. U prilog našem zaključku stoji i stanovište da su odredbe o izdržavanju između supružnika i bivših supružnika manifestacija principa socijalne odgovornosti, koji je danas prihvaćen od velikog broja pravnih sistema. Prema tom principu, briga o socijalno ugroženim subjektima stoji ne samo na državi nego i na radno sposobnim članovima porodice (Хлыстов 2019, 88).

5.2. Od nenasledivosti zakonske dužnosti izdržavanja do prava izdržavanih lica da se pozovu na nasleđe

Odredbe o prestanku izdržavanja u PKRF objedinjene su pod jedinstvenim naslovom „Prestanak obaveze izdržavanja“ (*Прекращение алиментных обязательств*). Analizirajući njihovu sadržinu, zapažamo da zakonska dužnost izdržavanja, između ostalog, prestaje i u slučaju smrti poverioca ili dužnika izdržavanja.⁶⁰ Iz takvog određenja zakonodavca zaključujemo da je

⁵⁹ Апелляционное определение Черемушкинский районный суд, дело 11-0257-2018, <https://mos-gorsud.ru/cases/docs/content>; Постановление Пленума Верховного Суда РФ от 26. 12. 2017 N 56, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_286361/, последnji pristup 27. jula 2021.

⁶⁰ ПКРФ, čl. 120, st. 1, st. 2, tač. 5.

zakonska dužnost izdržavanja bivšeg supružnika u ruskom pravu nenaslediva. Može se reći da je nenasledivost značajna karakteristika zakonske dužnosti izdržavanja razvedenog supružnika. Ona je čini specifičnom i dovoljno različitom od nemačke ustanove izdržavanja, francuske ustanove kompenzatorne prestacije i austrijske ustanove izdržavanja. Kako je već rečeno, u nemačkom i francuskom pravu ustanova izdržavanja je naslediva, u austrijskom pravu takođe, uz izuzetak od principa nasledivosti.

Polazeći od određenja ruskog zakonodavca, a pod pretpostavkom da nastupi smrt supružnika dužnika izdržavanja, supružnik poverilac izdržavanja neće imati pravo da od naslednika ostavioca potražuje izdržavanje. Može se reći da je takav pristup u normativnom oblikovanju supružanskog izdržavanja posle razvoda braka u direktnoj suprotnosti sa principom socijalne odgovornosti, o kome je ovde bilo reči. Međutim, takvom zaključku nema mesta. Zašto?

Odgovor na postavljeno pitanje pronalazimo u odredbama o nasleđivanju iz Građanskog zakonika Ruske Federacije (GKRF).⁶¹ Odredbom čl. 1148, st. 1 GKRF, predviđeno je da srodnici kao potencijalni zakonski naslednici navedeni u čl. 1143–1145 GKRF koji su radno nesposobni na dan otvaranja nasleđa, a koji ne ulaze u krug naslednika koji se, u konkretnom slučaju, pozivaju na nasleđe, nasleđuju na osnovu zakona zajedno i ravnopravno sa naslednicima tog naslednog reda. Uslov je da ih je ostavilac izdržavao najmanje godinu dana pre svoje smrti, nezavisno od toga da li su živeli sa ostaviocem ili nisu.⁶²

Osim toga, pravo nasleđivanja pripada i bilo kom licu koje nije srodnik ostavioca, a koje je radno nesposobno, pod uslovom da je živelo zajedno sa ostaviocem i da ga je ostavilac izdržavao najmanje godinu dana pre ostaviočeve smrti.⁶³ Istim članom je normirano da ukoliko ostavilac nema nijednog od zakonskih naslednika iz čl. 1142–1145 GKRF, subjekti iz čl. 1148, st. 2 GKRF nasleđuju u osmom naslednom redu celokupnu zaostavštinu ostavioca.⁶⁴

Polazeći od citirane normativne konstrukcije, može se zaključiti da je ruski zakonodavac ostavio dovoljno manevarskog prostora da jedno lice, koje pritom nije u srodničkoj vezi sa ostaviocem, konkuriše na nasleđe. Tako je i u slučaju razvedenog bračnog druga. Iako iz doslovnog tumačenja

⁶¹ Грађански кодекс Руске Федерације (*Гражданский Кодекс Российской Федерации*) – ГКРФ, часть третья от 26. 11. 2001 N 146-ФЗ (ред. от 18. 03. 2019).

⁶² ГКРФ, čl. 1148, st. 1.

⁶³ ГКРФ, čl. 1148, st. 2.

⁶⁴ GKRF, čl. 1148, st. 3.

slova GKRF proizlazi da razvedeni supružnik nema pravo na nasleđivanje (Reutov 2009, 124), ipak se on može pozvati na odredbe čl. 1148, st. 2 GKRF i konkurisati na nasleđe ukoliko ispunjava uslove propisane tom odredbom. Sve i da postoji presuda kojom je brak razveden a jedan od supružnika obavezan na izdržavanje, supružnik poverilac izdržavanja može konkurisati na nasleđe, pod uslovom da je nakon razvoda braka ponovno uspostavljena i zajednica života sa ostaviocem, što je, praktično posmatrano, moguće. U takvom slučaju, razvedeni supružnik će konkurisati na nasleđe po osnovu činjenice izdržavanja i vođenja zajedničkog života sa ostaviocem.

Otuda se može zaključiti da iako u ruskom pravu nije direktno obezbeđena egzistencijalna sigurnost bivšeg supružnika poverioca izdržavanja za slučaj smrti supružnika dužnika izdržavanja, naslednopravna regulativa Ruske Federacije ipak ostavlja dovoljno prostora da u pojedinim životnim situacijama i razvedeni bračni drug, ukoliko ispunjava uslove propisane GKRF, konkuriše na nasleđe bivšeg supružnika dužnika izdržavanja.

6. SRPSKO PRAVO

6.1. U osnovnim crtama o supružanskom izdržavanju posle razvoda braka

Supružansko izdržavanje posle razvoda braka u nemačkom, francuskom, austrijskom i ruskom pravu, kako je već rečeno, regulisano je zakonskim odredbama koje su sistematizovane i, po pravilu, objedinjene pod jednim naslovom. Srpski zakonodavac, međutim, supružansko izdržavanje posle razvoda i poništaja braka nije regulisao u okviru posebnog podnaslova. Stoga se o pravnom uređenju supružanskog izdržavanja posle razvoda braka može govoriti na osnovu pojedinih odredaba Porodičnog zakona Republike Srbije (PZ).⁶⁵

Na osnovu njihove analize, može se zaključiti da ne postoje posebni kriterijumi, a ni merila koja će sud uzeti u razmatranje prilikom ocenjivanja osnovanosti zahteva za izdržavanje i utvrđivanja visine izdržavanja. Takvo stanje stvari upućuje na to da će se u postupcima povodom zahteva za izdržavanje bivšeg supružnika primenjivati kriterijumi koji su propisani za izdržavanje supružnika za vreme trajanja braka. Zakonom određeni kriterijumi primenjivaće se *mutatis mutandis* (Draškić 2005, 373).

⁶⁵ Porodični zakon, *Službeni glasnik RS* 18/2005, 72/2011 – dr. zakon i 6/2015, čl. 151, st. 1, čl. 163, st. 2, čl. 167, st. 3, čl. 279, st. 2 i st. 3.

Prema slovu PZ, pravo na izdržavanje ima supružnik koji nema dovoljno sredstava za izdržavanja, pri čemu je nesposoban za rad ili je nezaposlen, srazmerno mogućnostima drugog supružnika. Zakonom je, takođe, određeno da nema pravo na izdržavanje supružnik koji je u vreme sklapanja ništavog ili rušljivog braka znao za uzrok ništavosti odnosno rušljivosti. Osim toga, određeno je i da pravo na izdržavanje nema supružnik ako bi prihvatanje njegovog zahteva za izdržavanje predstavljalo očiglednu nepravdu za drugog supružnika.⁶⁶

Iz prilično sistematične zakonske odredbe o supružanskom izdržavanju proizlazi da bivši supružnik može ostvariti pravo na izdržavanje od drugog supružnika samo u slučaju kada su ispunjeni svi uslovi propisani zakonom. Jedan od uslova je, kako je već rečeno, da supružnik koji pretenduje na izdržavanje nema dovoljno sredstava za izdržavanje. Čini se da je zakonodavac bio prilično jasan prilikom definisanja tog objektivnog kriterijuma. Budući da je upotrebio pojamovnu konstrukciju „nema dovoljno sredstava za izdržavanje“, može se zaključiti da je uslov nemanja sredstava ispunjen i u slučaju kada supružnik poverilac izdržavanja nema nikakvih sredstava i u slučaju kada ima sredstva, ali ona nisu dovoljna za izdržavanje.⁶⁷

Osim spomenutog kriterijuma, zakonodavac propisuje da je potrebno da je supružnik koji zahteva izdržavanje nesposoban za rad ili da je nezaposlen. Kada je u pitanju nesposobnost za rad, u pravnoj teoriji je izneto gledište da je nesposoban za rad supružnik koji usled bolesti, invalidnosti ili starosti nije u mogućnosti da obavlja poslove kojima se ostvaruju prihodi (Draškić 2005, 366). U sudskoj praksi je konkretizovan i pojam radne nesposobnosti i utvrđeno je da radna nesposobnost postoji, primera radi, u slučaju kada je zdravlje supružnika koji zahteva izdržavanje narušeno te je supružnik onemogućen da zarađuje sredstva neophodna za izdržavanje,⁶⁸ u slučaju da supružnik poverioca izdržavanja ima veći broj hroničnih oboljenja⁶⁹, ali i u slučaju kada postoji potpuna nesposobnost za rad.⁷⁰

⁶⁶ PZ, čl. 151.

⁶⁷ U tom pravcu videti i presude Vrhovnog kasacionog suda Srbije: Rev. 101/17 od 25. januara 2017. i Rev. 2052/18 od 29. marta 2018, <http://www.propisi.net>, poslednji pristup 27. jula 2021.

⁶⁸ Presuda Vrhovnog kasacionog suda, Rev. 3054/17 od 18. januara 2018; Rev. 860/17 od 4. maja 2017, <http://www.propisi.net>, poslednji pristup 27. jula 2021.

⁶⁹ Presuda Apelacionog suda u Nišu, Gž2. 266/16 od 16. juna 2016, <http://www.propisi.net>, poslednji pristup 27. jula 2021.

⁷⁰ Presuda Vrhovnog kasacionog suda, Rev. 2381/15 od 29. decembra 2015, <http://www.propisi.net>, poslednji pristup 27. jula 2021.

Kada je supružnik koji zahteva izdržavanje nezaposlen, zakonodavac je upotrebio pravni standard i njegovu konkretizaciju ostavio sudovima. U pravnoj teoriji se govori o nezaposlenosti kao pravnom standardu koji podrazumeva, nepostojanje zaposlenja prema objektivnim i konkretnim prilikama u određenoj životnoj sredini, ali, s druge strane, i odgovarajuće nastojanje poverioca izdržavanja da dođe do zaposlenja (Draškić 2005, 366). U sudskoj praksi insistira na tome da u pogledu zaposlenja supružnik koji zahteva izdržavanja mora biti aktivan i nastojati da radom stekne sredstva neophodna za izdržavanje,⁷¹ a da supružnik kome su prava i obaveze iz radnog odnosa mirovala mora dokazati da su postojale nepremostive prepreke da se radnopravni status aktivira radom.⁷² Osim toga, ističe se da nije dovoljno da se supružnik koji zahteva izdržavanje nalazi na evidenciji Nacionalne službe za zapošljavanje već se ukazuje na to da je supružnik dužan da obavlja i privremene i povremene poslove radi sticanja sredstava za egzistenciju.⁷³

Budući da je supružansko izdržavanje posle razvoda braka zakonska dužnost jednog supružnika da doprinosi izdržavanju drugog supružnika koji nema dovoljno sredstava za obezbeđivanje egzistencije, razumljivo je određenje zakonodavca da će se prilikom odlučivanja o zahtevu za izdržavanje voditi računa o mogućnostima dužnika izdržavanja.⁷⁴ Takođe, apsolutno je prihvatljiva i odredba da će supružnik dužnik izdržavanja biti oslobođen dužnosti izdržavanja ukoliko bi prihvatanje zahteva za izdržavanje supružnika poverioca izdržavanja predstavljalo očiglednu nepravdu. U pravnoj teoriji, očigledna nepravda je kvalifikovana kao pravni standard (Draškić 2005, 366) i ukazano je na to da postojanje okolnosti zbog kojih sud može odbiti tužbeni zahtev sud neće ispitivati po službenoj dužnosti već samo ukoliko na te okolnosti ukaže supružnik dužnik izdržavanja (Babić 2014, 371).

Iako se, nesumnjivo, *ratio legis* odredaba o supružanskom izdržavanju posle razvoda ili poništaja braka ogleda u egzistencijalnom okrepljenju supružnika koji nema dovoljno sredstava za izdržavanje, ipak se može reći da je ostvarivanje takve pomoći moguće samo pod velom pravičnosti. U suprotnom, pravo na izdržavanje bi se preobrazilo u jedno nepravo, što bi

⁷¹ Presuda Vrhovnog kasacionog suda, Rev. 1497/17 od 12. jula 2017, <http://www.propisi.net>, poslednji pristup 27. jula 2021.

⁷² Presuda Vrhovnog kasacionog suda, Rev. 5326/18 od 29. novembra 2018, <http://www.propisi.net>, poslednji pristup 27. jula 2021.

⁷³ Presuda Apelacionog suda u Novom Sadu, Gž2. 113/11 od 23. februara 2011, <http://www.propisi.net>, poslednji pristup 27. jula 2021.

⁷⁴ U tom pravcu vid. Presudu Vrhovnog kasacionog suda, Rev. 506/14 od 3. jula 2015, <http://www.propisi.net>, poslednji pristup 27. jula 2021.

bilo pojedinačno, ali i društveno neprihvatljivo. Stoga je pravni standard očigledna nepravda konkretizovan i primenjen u sudskoj praksi.⁷⁵ Treba spomenuti i da su odredbama PZ regulisani i način određivanja izdržavanja,⁷⁶ visina izdržavanja,⁷⁷ trajanje izdržavanja,⁷⁸ promena visine izdržavanja⁷⁹ i postupak za ostvarivanje prava na izdržavanje.⁸⁰

U porodičnopravnoj teoriji, izdržavanje razvedenog bračnog druga kvalifikovano je kao „privremena pomoć na putu osamostaljivanja i podsticanja sopstvenih mogućnosti poverioca izdržavanja“ (Draškić 2005, 375) i istaknuto je da je „izdržavanje pravo koje se ostvaruje samo u prelaznom periodu“ (Kovaček Stanić 2002, 106). Smatramo da u srpskom pravu u osnovi supružanskog izdržavanja stoji postbračna solidarnost, da je u pitanju zakonska dužnost alimentacije, koja predstavlja adekvatan odgovor zakonodavca na potrebe koje su stvorene brakom, a o kojima se na nesumnjiv način govori u čl. 279 PZ.

6.2. Nenasledivost zakonske dužnosti izdržavanja razvedenog supružnika –postbračna solidarnost i egzistencijalna sigurnost pod znakom pitanja

Pod posebnim podnaslovom „Prestanak izdržavanja“, srpski zakonodavac definiše slučajeve čijim nastupanjem dolazi do prestanka zakonske dužnosti izdržavanja.⁸¹ Prema određenju zakonodavca, zakonska dužnost izdržavanja, između ostalog, prestaje i u slučaju smrti poverioca ili dužnika izdržavanja.⁸² Na taj način je zakonska dužnost izdržavanja učinjena nenasledivom. Takvo rešenje se čini logičnim kada je u pitanju smrt poverioca izdržavanja, imajući u vidu da su njegovom smrću prestale i pretpostavke od kojih zavisi izdržavanje.

⁷⁵ Presuda Vrhovnog Kasacionog suda, Rev. 1616/17 od 7. septembra 2017, <http://www.propisi.net>, poslednji pristup 27. jula 2021; Presuda Apelacionog suda u Novom Sadu, Gž. 2. 477/10 od 20. septembra 2010, <http://www.propisi.net>, poslednji pristup 27. jula 2021.

⁷⁶ PZ, čl. 161.

⁷⁷ PZ, čl. 162.

⁷⁸ PZ, čl. 163.

⁷⁹ PZ, čl. 164.

⁸⁰ PZ, čl. 279.

⁸¹ PZ, čl. 167.

⁸² PZ, čl. 167, st. 1, tač. 2.

Međutim, rešenje se ne čini logičnim, a ni pravičnim u slučaju kada nastupi smrt dužnika izdržavanja. Najpre, moramo krenuti od činjenice da i u momentu smrti dužnika izdržavanja, na strani supružnika poverioca izdržavanja postoje pretpostavke od kojih zavisi zakonska dužnost izdržavanja. Drugo, o zahtevu za izdržavanje supružnika, kako je već rečeno, sud odlučuje uzimajući u obzir mogućnosti supružnika dužnika izdržavanja, kao odlučujući i dovoljan, uz lična svojstva dužnika izdržavanja. Sud neće moći da obaveže supružnika dužnika na izdržavanje ukoliko on nema mogućnosti za izdržavanje. Dakle, treba uočiti da je ostvarivanje prava na izdržavanje supružnika posle razvoda braka u direktnoj vezi sa mogućnostima drugog supružnika, a ne sa njegovim ličnim svojstvima. Čini se da određenje zakonopisca iz čl. 151 PZ ide upravo u tom smeru, u suprotnom, ocena materijalnih mogućnosti ne samo da ne bi imala smisla u sudskom postupku već bi i u zakonskom tekstu predstavljala upečatljivi višak.

Može se reći da pometnju u pravnoj kvalifikaciji zakonske dužnosti izdržavanja razvedenog supružnika unose odredbe o prestanku izdržavanja, imajući u vidu da nenasledivost zakonske dužnosti izdržavanja direktno govori u prilog tome da je zakonska dužnost izdržavanja *intuitu personae*. Imajući u vidu takvo stanje stvari, može se zaključiti da budući da zakonska dužnost izdržavanja razvedenog supružnika prestaje u slučaju smrti dužnika izdržavanja, onda i samo pravo iz čl. 151 PZ gubi značaj. Takođe, urušava se i postbračna solidarnost koja stoji u temelju supružanskog izdržavanja posle razvoda braka i zanemaruje se činjenica da supružansko izdržavanje posle razvoda braka ima osnova u realnim, a ne imaginarnim potrebama stvorenim brakom, koje postoje i u trenutku delacije supružnika dužnika izdržavanja.

Osim toga, razvedeni supružnik neće moći da ostvari egzistencijalni minimum ni pod okriljem naslednopravne regulative jer u srpskom pravu izdržavanje nije pravnorelevantna činjenica, koja može odlučujuće da utiče na konstrukciju zakonskog naslednog reda. Osim toga, srpski zakonopisac ne predviđa, primera radi, pravo na izdržavanje iz zaostavštine u korist razvedenog bračnog druga.⁸³

Činjenica je da razvedeni bračni drug, od 1. januara 2020. godine, ima pravo na porodičnu penziju ukoliko je osiguranik, odnosno korisnik prava bio obavezan sudskom odlukom na izdržavanje.⁸⁴ Međutim, moramo imati u

⁸³ Zakon o nasleđivanju, *Službeni glasnik RS* 46/95, 101/2003 – odluka USRS i 6/2015.

⁸⁴ Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju – ZoPIO, *Službeni glasnik RS* 34/2003, 64/2004 – odluka USRS, 84/2004 – dr. zakon, 85/2005, 101/2005 – dr. zakon, 63/2006 – odluka USRS, 5/2009, 107/2009, 101/2010, 93/2012, 62/2013,

vidu da će razvedeni supružnik moći da ostvari pravo na porodičnu penziju samo pod uslovom da je supružnik dužnik izdržavanja bio osiguranik u trajanju od najmanje pet godina, ili je ispunio uslove za starosnu, prevremenu starosnu ili invalidsku penziju, ili je bio korisnik starosne, prevremene starosne ili invalidske penzije.⁸⁵ U slučaju da supružnik dužnik izdržavanja nema staž osiguranja od najmanje pet godina, razvedeni supružnik neće moći da ostvari pravo na porodičnu penziju, bez obzira na to što postoji pravnosnažna i izvršna presuda o izdržavanju.

U takvoj situaciji, razvedeni supružnik poverilac izdržavanja može konkurisati za socijalnu pomoć države. Odredbama Zakona o socijalnoj zaštiti Republike Srbije predviđeno je da svaki pojedinac i porodica kojima je neophodna društvena pomoć i podrška u savladavanju socijalnih i životnih teškoća i stvaranju uslova za zadovoljenje osnovnih životnih potreba imaju pravo na socijalnu zaštitu, u skladu sa zakonom. Prava na socijalnu zaštitu obezbeđuju se pružanjem usluga socijalne zaštite i materijalnom podrškom.⁸⁶ Sve i da ispuni uslove propisane zakonom,⁸⁷ postavlja se pitanje da li će razvedeni supružnik ostvariti minimum egzistencijalne sigurnosti ako imamo u vidu da iznos socijalne pomoći u Republici Srbiji iznosi 8.626,00 dinara,⁸⁸ a primera radi, ima srodnike u smislu čl. 166, st. 2 PZ, ali od njih ne može zahtevati izdržavanje jer, kako je u porodičnopravnoj teoriji primećeno, „krug lica koja se mogu pojaviti kao dužnici izdržavanja, u odnosu na svoje krvne srodnike, ne poklapa se uvek sa krugom lica koji mogu biti naslednici svojih krvnih srodnika“ (Draškić 2005, 362).

Smatramo da se za naočigled bezizlaznu egzistencijalnu situaciju razvedenog supružnika poverioca izdržavanja posle smrti supružnika dužnika izdržavanja može naći rešenje. Pred srpskim zakonodavcem stoji nekoliko opcija: izmena porodičnopravne regulative, koja bi podrazumevala odstupanje od nenasledivosti zakonske dužnosti izdržavanja i propisivanje da zakonska dužnost izdržavanja razvedenog supružnika prelazi na naslednike dužnika izdržavanja kao nasledna obaveza; ili dopuna naslednopravne regulative tako da se razvedenom supružniku priznava pravo na izdržavanje iz zaostavštine ostavioca (Đokić 2020, 341); ili veća državna izdvajanja na ime socijalne pomoći.

108/2013, 75/2014, 142/2014, 73/2018, 46/2019 – odluka US, 86/2019 i 62/2021, čl. 28, st. 1, tač. 1 i st. 3.

⁸⁵ ZOPIO, čl. 27.

⁸⁶ Zakona o socijalnoj zaštiti, *Službeni glasnik RS* 24/2011, čl. 4.

⁸⁷ Zakona o socijalnoj zaštiti, čl. 83, čl. 84, čl. 85.

⁸⁸ Rešenje o nominalnim iznosima novčane socijalne pomoći, *Službeni glasnik RS* 126/20, <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/ministarstva/resenje/2020/126/1>, poslednji pristup 27. jula 2021.

Prema našem mišljenju, teret obezbeđivanja egzistencijalno nezbrinutih subjekata, koliko je to moguće, treba podjednako raspodeliti između pojedinca i porodice, s jedne strane, i društva, odnosno države, s druge strane. Stoga bi, za početak, bio logičan potez zakonodavca u pravcu izmena porodične ili naslednopravne regulative, koje bi u budućnosti, uz podrazumevan rast iznosa socijalne pomoći, svakako doprinele postizanju minimuma egzistencijalne sigurnosti razvedenog supružnika. Takođe, treba imati u vidu da jednostran zahvat zakonodavca kojim bi odgovornost za egzistencijalno obezbeđenje tih lica prebacio sa pojedinca i porodice na državu ili sa države na pojedinca i porodicu nije model koji je prihvaćen u savremenim pravnim sistemima. Kako je već rečeno, u savremenim pravnim sistemima o kojima je u ovom radu bilo reči egzistencijalni minimum razvedenog supružnika poverioca izdržavanja obezbeđuje se sadejstvom mehanizama predviđenih privatnopravnom i javnopravnom regulativom.

7. ZAKLJUČAK

Supružansko izdržavanje posle razvoda braka je, bez sumnje, redovna pojava u savremenim evropskim pravnim sistemima. Može se reći da su pravna pravila kojima se uređuje izdržavanje između bivših supružnika posledica konstantnih evolutivnih promena koje su se dešavale na nivou porodice. Odredbe o supružanskom izdržavanju posle razvoda braka u savremenim evropskim pravnim sistemima nisu istovetne pravne konstrukcije. Svaka od njih ima svoj specifikum. Ipak, može se reći da one imaju iste ili slične funkcije. One se ogledaju u egzistencijalnom zbrinjavanju razvedenog supružnika, obeštećenju razvedenog supružnika ili obezbeđivanju sredstava za održavanje onih životnih uslova koji su postojali u braku.

Takođe, može se reći da je u temelje odredaba o supružanskom izdržavanju posle razvoda braka ugrađena postbračna solidarnost. Osim toga, izvesno je da supružansko izdržavanje posle razvoda braka ima osnov u potrebama stvorenim u braku. Nema sumnje, teret obezbeđenja socijalne sigurnosti razvedenog supružnika u savremenim pravnim sistemima podeljen je između pojedinca i porodice, s jedne strane, i države, s druge strane. Ovo zbog toga što se pravne norme kojima se uređuje supružansko izdržavanje posle razvoda braka i, primera radi, odredbe o svojini, nasleđivanju i socijalnim davanjima međusobno ne isključuju nego dopunjuju.

Na primeru nemačke, francuske, austrijske, ruske i srpske porodičnopravne regulative vidimo različit pristup pravnom uređenju pitanja nasleđivanja zakonske dužnosti izdržavanja. Nemački i francuski zakonodavac propisuju

da je zakonska dužnost izdržavanja razvedenog supružnika naslediva. Austrijski zakonodavac predviđa jedno originalno rešenje, prema kome je zakonska dužnost izdržavanja razvedenog supružnika u jednim slučajevima naslediva, a u drugima nenaslediva. Ruski i srpski zakonodavac propisuju da se zakonska dužnost izdržavanja, između ostalih, i razvedenog supružnika, gasi smrću dužnika izdržavanja.

Može se reći da su rešenja nemačkog, francuskog i austrijskog zakonodavca u većoj meri u funkciji obezbeđenja kontinuiteta u porodič-nopravnoj zaštiti razvedenog supružnika poverioca izdržavanja. Takođe, u većoj meri doprinose njegovoj socijalnoj sigurnosti. Budući da u Republici Srbiji, postbračna solidarnost i socijalna sigurnost razvedenog supružnika poverioca izdržavanja mogu biti dovedene pod znak pitanja, čini se da bi srpski zakonodavac u budućnosti trebalo da načini normativni zahvat u pravcu izmene porodičnopravne regulative. Moguća je, kako je već rečeno, i dopuna naslednopravne regulative. Takođe, prihvatljivo je i povećanje iznosa na ime socijalne pomoći. Smatramo da teret obezbeđenja socijalne sigurnosti razvedenog supružnika ipak treba da bude podeljen između pojedinca i porodice, s jedne strane, i države, s druge strane. Danas je takav model obezbeđenja socijalne sigurnosti razvedenog supružnika, nema sumnje, primenjen u većem broju evropskih pravnih sistema.

LITERATURA

- [1] Babić, Ilija. 2014. *Komentar Porodičnog zakona, prema stanju zakonodavstva od 1. februara 2012. godine*. Beograd: Službeni glasnik.
- [2] Deixler-Hübner, Astrid. 2015. *Handbuch Familienrecht*. Wien: Linde Verlag.
- [3] Draškić, Marija. 2005. *Porodično pravo i prava deteta*. Beograd: Čigoja štampa.
- [4] Đokić, Ivana. 2020. *Naslednopravna singularna sukcesija na osnovu zakona*, doktorska disertacija, Niš.
- [5] Ferrand, Frédérique. 2002. *Grounds for divorce and maintenance between former spouses France*. Lyon: University of Lyon.
- [6] Frye, Bernhard. 2009. *Die Gesamtrechtsnachfolge im Verwaltungsrecht, insbesondere im Einkommensteuerrecht*. Leipziger: Habilitationsschrift.
- [7] Grimaldi, Michel. 2017. *Droit des successions*. Paris: LexisNexis.

- [8] Хлыстов, А. Павел. 15/2019. *Алиментные обязательства супругов и бывших супругов в системе правового регулирования алиментных обязательств членов семьи*. Ученые записки Тамбовского отделения РoСМУ: 84–90. [Khlystov, A. Pavel. 15/2019. *Alimentnye obiazatel'stva suprugov i byvshikh suprugov v sisteme pravovogo regulirovaniia alimentnykh obiazatel'stv chlenov sem'i*. Uchenye zapiski Tambovskogo otdeleniia RoSMU: 84–90]
- [9] Королев, А. Юрий. 2003. *Комментарий к семейному кодексу Российской Федерации (постатейный)*. г. Раменское (Моск. обл.): Юстицинформ. [Korolev, A. Iurii. 2003. *Kommentarii k semeĭnomu kodeksu Rossiiskoi Federatsii (postateinyi)*. g. Ramenskoe (Mosk. obl.): Iustiĭsinform]
- [10] Kovačec Stanić, Gordana. 2002. *Uperedno porodično pravo*. Novi Sad: Pravni fakultet.
- [11] Krüger, Wolfgang. 10/2018. Familienrechtliche Auskunftsansprüche im Erbrecht Rechtsanwalt und Fachanwalt für Erbrecht und Familienrecht. *ErbR*: 557–560.
- [12] Mairhuber, Ingrid, Sardadvar Karin. 2012. *Unterhaltsrecht und Unterhaltslogik im Steuer- und Sozialrecht sowie in weiteren relevanten Rechtsbereichen*. Wien: Verlag.
- [13] Martiny, Dieter, Schwab Dieter. 2002. *Grounds for divorce and maintenance between former spouses Germany*. Regensburg: Universität Regensburg.
- [14] Реутов, И. Сергей. 2/2009. Права супруга, бывшего супруга, фактического супруга при наследовании. *Вестник Пермского Университета*: 119–127. [Reutov, I. Sergeĭ. 2/2009. Prava supruga, byvshego supruga, fakticheskogo supruga pri nasledovanii. *Vestnik Permskogo Universiteta*: 119–127]
- [15] Riesenhuber, Karl, Karakostas K. Ioannis. 2009. *Inhaltskontrolle Im Nationalen Und Europäischen Privatrecht: Deutsch-Griechische Perspektiven*. Berlin: De Gruyter.
- [16] Roth, Marianne. 2002. *Grounds for divorce and maintenance between former spouses Austria*. Salzburg: Institut für Zivilverfahrensrecht.
- [17] Сапожникова, А. Татьяна. 9/2015. Алиментные обязательства супругов и бывших супругов. *Ogarëv-online*: 1–8. [Sapozhnikova, A. Tatiana. 9/2015. Alimentnye obiazatel'stva suprugov i byvshikh suprugov. *Ogarëv-online*: 1–8]

- [18] Sayn, Isabelle. 5/2016. La prestation compensatoire en France. Actualidad Jurídica Iberoamericana. *IDIBE*: 101–122.
- [19] Schlünder, Rolf. 2016. *Gestaltungsspielräume im Unterhaltsrecht*. Mannheim: Rechtsanwalt.
- [20] Schröder, Rainer. 2014. *Familienrecht*. Begleitendes Skript. Berlin: Repetitorium Herbst.
- [21] Сергеевна, М. Наталья, Равильевич З. Рахматулин. 1/2015. Алиментные правоотношения бывших супругов и других членов семей. *Эпоха науки*, Научный журнал на тему: Естественные и точные науки, Техника и технологии, Сельскохозяйственные науки, Социальные науки, Гуманитарные науки: 123–126. [Sergeevna, M. Natal'ia, Ravil'evich Z. Rakhmatulin. 1/2015. Alimentnye pravootkosheniia byvshikh suprugov i drugikh chlenov semei. *Épokha nauki*, Nauchnyĭ zhurnal na temu: Estestvennye i tochnye nauki, Tekhnika i tekhnologii, Sel'skokhoziâistvennye nauki, Sotsial'nye nauki, Gumanitarnye nauki: 123–126]
- [22] Stojanović, Nataša. 10/2005. Naslednopravna singularna sukcesija na osnovu zakona. *Pravni život 2*: 665–682.
- [23] Stojanović, Nataša. 2011. *Nasledno pravo*, Niš: Pravni fakultet.

Ivana ĐOKIĆ, PhD

Attorney at Law, Niš, Serbia

FROM INHERITABILITY TO NON-INHERITABILITY OF THE LEGAL DUTY OF SPOUSAL SUPPORT

Summary

In accordance with the family regulations of the Republic of Serbia, the legal duty of support, among other things, ends with the death of the provider. Unlike the Serbian legislator, the legislators in some modern European legal systems have envisaged the inheritability of the legal duty of support, among others, for a divorced spouse. These essentially different approaches to regulating the issue of inheritability of the legal duty to support a divorced spouse, are the subject of the author's attention. In addition to trying to draw a conclusion regarding which of the mentioned approaches to the legal regulation of the issue of heritability of the legal support duty fulfills entirely or largely the function of post-marital solidarity, the author considers the possibility of redesigning and amending the family and inheritance regulations of the Republic of Serbia.

Key words: *Divorced spouse. – Support. – Inheritance. – Duty. – Responsibility.*

Article history:

Received: 29. 7. 2021.

Accepted: 2. 12. 2021.